Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Kirje

29.4.2025

VN/693/2025
VN/693/2025-MMM-17

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Selvitys eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle (HE 283/2022) elintarvikemarkkinalain ja siihen tehtyjen muutosten käytännön soveltamisesta ja vaikutuksista suhteessa lainsäädännölle asetettuihin tavoitteisiin

Eduskunta on vastauksessaan (EV 267/2022 vp) hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi elintarvikemarkkinalain muuttamisesta hyväksynyt seuraavan lausuman: Eduskunta edellyttää, että maa- ja metsätalousministeriö seuraa ja arvioi elintarvikemarkkinalain ja siihen tehtyjen muutosten käytännön soveltamista ja vaikutuksia suhteessa lainsäädännölle asetettuihin tavoitteisiin sekä antaa maa- ja metsätalousvaliokunnalle asiasta selvityksen kahden vuoden kuluttua elintarvikemarkkinalain muutosten voimaantulosta.

Pyydettynä selvityksenä maa- ja metsätalousministeriö esittää kunnioittaen seuraavaa.

Maa- ja metsätalousministeriö on seurannut ja arvioinut elintarvikemarkkinalain ja siihen tehtyjen muutosten vaikutuksia suhteessa lainsäädännölle asetettuihin tavoitteisiin eri tavoin. Jäljempänä kuvataan tarkemmin, miten ministeriö on seurannut ja arvioinut vaikutuksia.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla on keskeinen rooli elintarvikemarkkinalain vaikuttavuuden edistäjänä. Valtuutettu seuraa elintarvikemarkkinalain käytännön toimivuutta ja valvoo elintarvikemarkkinalain noudattamista. Valtuutettu myös antaa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia sekä tiedottaa ja neuvoo alan toimijoita hyvistä liiketavoista. Maa- ja metsätalousministeriö onkin selvittänyt elintarvikemarkkinalain (1121/2018) käytännön vaikutuksia teettämällä selvityksen elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnasta ja toiminnan vaikuttavuudesta ensimmäisellä toimikaudella. Arvioinnin tietolähteinä käytettiin elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnasta tuotettua dokumentointia, elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston työntekijöiden sekä elintarvikealan toimijoiden haastatteluja sekä kyselyä elintarvikeketjun yrityksille ja toimijoille. Elintarvikealan toimijat katsoivat elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan vaikuttavuuden jääneen heikoksi. Erityisesti vastaajat katsovat, että valtuutettu ei ole tunnistanut ongelmakohtia elintarvikeketjun kauppatavoissa. Elintarvikemarkkinavaltuutetun ei myöskään katsota turvanneen elintarvikeketjun heikomman osapuolen asemaa. Parhaiten elintarvikemarkkinavaltuutetun nähdään onnistuneen tehtävässä lisätä ymmärrystä elintarvikemarkkinoiden sopimuskäytännöistä. Valtuutetun koetaan myös parantaneen keskusteluyhteyttä ja yhteistyötä elintarvikeketjun etujärjestöjen välillä.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Maa- ja metsätalousministeriö PL 30 00023 Valtioneuvosto	 Hallituskatu 3 A Helsinki	 0295 16001 +358 295 16001		 kirjaamo.mmm@gov.fi

Tehdyn arvioinnin keskeiset toimenpidesuositukset olivat:

1) Elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan tueksi kootaan kilpailupolitiikan, ruokapolitiikan ja elintarvikeketjun asiantuntijoista koostuva tukiryhmä laaja-alaisen keskusteluyhteyden varmistamiseksi sekä elintarvikemarkkinavaltuutetun itsenäisen ja riippumattoman viranomaistyön avuksi.

2) Maa- ja metsätalousministeriö ottaa elintarvikemarkkinavaltuutetun hallinnon alaansa kuuluvana viranomaisena ohjaukseensa ja tekee tulossopimuksen sekä tarvittavan muun seurannan elintarvikemarkkinavaltuutetun toimintaan liittyen. Myös muusta ministeriön ja valtuutetun tiedonvaihdosta ja vuoropuhelusta tehdään säännöllistä.

3) Elintarvikemarkkinalakia uudistettaessa valtuutetun ohjeistus lain tulkintaan tulee nopeasti lakimuutoksen yhteydessä.

4) Resurssien tehokkaan käytön varmistamiseksi elintarvikemarkkinavaltuutettu tiivistää yhteistyötään elintarvikeketjun toimintaan läheisesti liittyvien virastojen ja laitosten kanssa.

5) Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston sijaintia harkitaan uudestaan resurssien käytön tehostamiseksi.

Uusi elintarvikemarkkinavaltuutettu Jarno Sukanen aloitti tehtävässään 1.9.2024. Maa- ja metsätalousministeriö on tehnyt elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston kanssa tulossopimuksen vuosille 2025–2029, joka sisältää tulostavoitteet yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle, toiminnan tuloksellisuudelle sekä voimavarojen hallinnalle. Tulostavoitteet on suunniteltu vastaamaan arvioinnin toimenpidesuosituksiin. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston tulee myös toteuttaa loppuvuodesta 2025 kyselytutkimus pohjautuen Hanna Karikallion vuonna 2024 toimiston arvioinnista tekemän raportin 2. jaksoissa 3.2 ja 3.4 esitettyihin havaintoihin. Tulossopimus sisältää yhteiset seurantamittarit tavoitteille. Ohessa linkki tulossopimukseen:

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/etmv/mmm-ja-etmv-tulossopimus-2025-2029-150125.pdf

Hallituksen puoliväliriihessä päätettiin lisätä Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston määrärahoja, jotta toimiston resurssit ja toiminnan vaikuttavuus paranisivat. Maa- ja metsätalousministeriössä ja elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa on myös havaittu tarpeita elintarvikemarkkinalain vaikuttavuuden parantamiseksi. Koska elintarvikemarkkinalaki pohjautuu monin osin direktiiviin (EU) 2019/633 hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maatalous- ja elintarvikeketjussa sekä ns. markkinajärjestelyasetukseen (EU) N:o 1308/2013, maa- ja metsätalousministeriö vaikuttaa aktiivisesti EU-säädösten uudistamiseen.

Elintarvikemarkkinalakia on uudistettu useaan otteeseen. Elintarvikemarkkinalain Orpon hallituksen ensimmäisen vaiheen muutokset valmisteltiin vuoden 2024 aikana ja lakimuutokset (747/2024 ja 748/2024) tulivat voimaan 1.1.2025. Suurin muutos on, että laki vahvistaa elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaantioikeuksia ja täsmentää säännöksiä tilausten peruuttamisesta ja tiettyjen maksujen kielloista.

Tiedonsaantioikeuksien vahvistuminen tarkoittaa, että valtuutetulla on laajemmat oikeudet saada elintarvikeketjun toimijoilta tietoja, jotka liittyvät elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseen, seuraamiseen, hyvien liiketapojen vastaisten käytäntöjen estämiseen ja markkinaolosuhteiden selvittämiseen. Tiedonsaantioikeudet kattavat myös julkisia hankintoja tekevät yksiköt. Lisäksi valtuutetun ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemää viranomais- ja tietoanalyysiyhteistyötä tiivistetään.

Elintarvikemarkkinalainsäädännön muutostarpeita arvioidaan laajemmin lainsäädäntöhankkeen toisessa vaiheessa. Siihen liittyen maa- ja metsätalousministeriö on asettanut ohjausryhmän ja valmisteluryhmän toimikaudelle 3.12.2024-28.2.2026. Ryhmät huomioivat ministeriön käynnistämät selvitykset, jotka koskevat elintarvikealan tukkukaupan toimintaa sekä elintarvikemarkkinoiden tehokkuutta ja kilpailuolosuhteita. Valmistelun yhteydessä ministeriö kuulee laajasti maataloustuottajien, elintarviketeollisuuden ja kaupan toimijoita heidän näkemyksistään elintarvikemarkkinalain käytännön toimivuudesta. Tämän lisäksi ministeriö kuulee myös julkishallinnon yhteishankintoja hoitavaa Hansel Oy:tä. Ohessa linkki Hankeikkunaan:

https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM011:00/2025

Luonnonvarakeskuksen tekemä selvitys tukkukaupan roolista ja taloudellisesta merkityksestä elintarvikeketjussa julkaistiin maaliskuussa 2025. Ohessa linkki selvitykseen:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/166164

Lisäksi ministeriö asetti kesällä 2024 työryhmän kehittämään elintarvikeketjun tilastointia, jotta saataisiin parempi, ajantasaisempi ja avoimempi tilannekuva elintarvikemarkkinoista. Työryhmän keskeinen tavoite on muodostaa laaditun elintarvikeketjun tilastoinnin nyky- ja tavoitetilakartoituksen pohjalta etenemissuunnitelma ja tehdä ehdotukset tilastoinnin kehittämiseksi vaadittavine toimenpiteineen ja lakimuutostarpeineen. Ohessa linkki Hankeikkunaan:

https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM050:00/2024

Maa- ja metsätalousministeriö jatkaa edelleen elintarvikemarkkinalain käytännön toimivuuden seurantaa ja elintarvikemarkkinalain kehittämistä.

Osastopäällikkö, ylijohtaja Minna-Mari Kaila

Lainsäädäntöneuvos Riitta Kokko - Herrala

Jakelu Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

VN/693/2025-MMM-17

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Kokko-Herrala Riitta 91354663L	Kaila Minna-Mari 912661456
2025-05-06	2025-05-06